РЕПУБЛИКА СРПСКА – ЕКОНОМСКИ ТИГАР И СОЦИЈАЛНИ РАЈ

Радни материјал

БАЊА ЛУКА, 26.4.2026.

НАРОДНИ ФРОНТ – ЈЕЛЕНА ТРИВИЋ

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

I ОТКЛОН ОД АКТУЕЛНИХ ПОЛИТИКА И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ПРОГРАМА.....3
II ИНСТИТУЦИЈЕ, ВЛАДАВИНА ПРАВА И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ.....4
Владавина институција умјесто појединаца и интересних група.....4
Потпуна примјена постојећег позитивног законодавства.....5
Борба против корупције и криминала.....5
Закон о испитивању поријекла имовине.....7
III РЕПУБЛИКА СРПСКА – ЕКОНОМСКИ ТИГАР ОВОГ ДИЈЕЛА ЕВРОПЕ.....7
Циљеви економског програма.....7
Фискална консолидација – смањење расхода и повећање јавних прихода.....8
Република Српска као предузетничка држава.....9
Дигитализација као алат за бржи развој Српске.....9
Образовни систем усклађен са потребама савременог тржишта.....10
Српски Њу Дил – јавни радови као замајац привреде.....11
Слободне економске зоне.....12
Регионалне интеграције, нова стратешка тржишта и рад представништава у свијету.....12
Мјере за унапређење и развој енергетског сектора Републике Српске.....13
Изградња и обнова комплетне инфраструктуре Републике Српске.....15
Стабилизација јавних предузећа и њихово стављање у функцију развоја Српске.....16
Јака пољопривреда као развојна шанса Републике Српске.....17
Оживљавање и обнова села.....19
Заштита животне средине као привредни потенцијал Српске.....20
IV САВРЕМЕНО ОБРАЗОВАЊЕ УСКЛАЂЕНО СА ПОТРЕБАМА ДРУШТВА.....20
Образовање као стратешко опредјељење политика Народног фронта.....20
Предшколско образовање.....21
Основно образовање.....22
Средњошколско образовање.....22
Универзитети и високе школе.....23
Улагање у науку и научно-истраживачке пројекте.....23
V СНАЖАН И ОДРЖИВ ЗДРАВСТВЕНИ СИСТЕМ.....24
Здравствена инфраструктура и материјални положај здравствених радника.....24

Оснивање Завода за хитну медицинску помоћ Републике Српске 24
Оснивање хитног хеликоптерског сервиса Републике Српске (ХЕМС) 25
Формирање ревизорског тима за здравство на нивоу Републике Српске 25
Формирање експертског тима за здравство на нивоу Републике Српске 25
VI ЕФИКАСНА И ЦИЉАНА СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА КОЈА ПРУЖА СОЦИЈАЛНУ СИГУРНОСТ.....26
Израда социјалне карте 26
Минимум социјалне сигурности.....27
Остале мјере социјалне заштите 28
VII ЕФИКАСНА ПРОНАТАЛИТЕТНА ПОЛИТИКА КАО ЕСЕНЦИЈАЛНА ПОТРЕБА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ 29
Право сваког дјетета на дјечији додатак 29
Финансијске мјере подршке рађању.....29
VIII ПОДРШКА БОРЦИМА.....30
IX ПОЛИТИКЕ НАРОДНОГ ФРОНТА ЗА МЛАДЕ 30
Станови за младе по повлашћеним цијенама у свим локалним заједницама 30
Смањење стопе пореза и доприноса за StartUP-ове на двије године.....31
„Моја каријера“ 31
Фонд за StartUP предузећа младих 31
„Куће за будућност“.....31
Оснивање фонда за бригу и модернизацију школа.....31
Увођење дуалног образовања односно праксе у свим средњим школама 31
„Савремени универзитет“ – модернизација високог образовања 32
„Перспектива 2.0“.....32
X СПОРТ 32
Развој спорта код дјеце и омладине, с посебним акцентом на развој школског спорта...32
Поспјешивање и промовисање спортске рекреације 33
Развој и унапређење врхунског спорта.....33
Изградња и обнова спортске инфраструктуре.....33
XI КУЛТУРА.....34

Инспирисани искључиво ***Републиком Српском као нашом Отаџбином****, светињом и темељем наше слободе,*

Уважавајући позиције које је успоставио ***Дејтонски мировни споразум****,*

Чврсто поштујући принцип двоентитетског уређења и конститутивности народа,

Потпуно опредијељени да као странка ***очување и јачање уставно-правног, политичког и економског положаја, те очување надлежности Републике Српске****, схватамо као темељна начела свих наших политика,*

Уважавајући чињеницу да владавина права и поштовање институција јесу темељи на којима почива наша политичка породица, те да такве и искључиво такве принципе као будућа власт која ће креирати укупне друштвено-политичке, правне и економске процесе, желимо да пренесемо на функционисање институција Српске,

Спремни да све своје капацитете ставимо у функцију враћања одлучивања у институције и јачање самих институција Српске,

Те мотивисани чињеницом да ***развијена, економски јака, политички капацитирана и стабилна Српска*** *не смије бити наш сан, него идеја којој својим свакодневним дјеловањем желимо да стремимо,*

Ми делегати Скупштине Народног фронта, свим својим политичким и људским бићем опредијељени смо да своје стручне и моралне капацитете ставимо на располагање бољој будућности Републике Српске и њеног народа, те стога усвајамо сљедећи приједлог Програма:

РЕПУБЛИКА СРПСКА – ЕКОНОМСКИ ТИГАР И СОЦИЈАЛНИ РАЈ

I ОТКЛОН ОД АКТУЕЛНИХ ПОЛИТИКА И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ПРОГРАМА

Дубоко свјесни свих грешака које је чинила актуелна власт, ми у Народном фронту сматрамо да нова структура власти мора безусловно извршити политички отклон од ранијих политика и начина вођења политичких процеса који су на политичкој сцени доминантни већ 20 година,

Те дубоко свјесни да је Републици Српској потребан ресет политичких процеса и комплетна обнова и препород друштва – у економском, социјалном, културном, моралном, демографском, и сваком другом погледу,

Ми, делегати Скупштине Народног фронта, исказујемо своју потпуну посвећеност, љубав, привржености и свој напор ка сљедећим принципима на којима треба да функционише друштвено-политички живот у Републици Српској:

1. Очување и јачање уставно-правних и политичких позиција Републике Српске, поготово по питању имовине Републике Српске;

2. Очување регионалног мира и стабилности уз најчвршће везе са матицом Србијом;
3. Владавина права и борба против сваког облика криминала и корупције;
4. Изградња модерног друштва за 21. вијек на основама традиционалних вриједности у којем породица заузима кључно мјесто као основна ћелија друштва;
5. Фокус на снажан економски развој, фискалну умјереност и макроекономску стабилност;
6. Максимална подршка за развој свих видова предузетништва, као и максимална подршка истраживању и развоју, дигиталној економији и модерном образовању;
7. Деполитизација и декриминализација јавних предузећа, здравственог сектора, образовних и културних институција;
8. Владавина најбољих, а не подобних;
9. Одговорност према јавном послу и јавној служби;
10. Изградња солидарног друштва и друштва јаке социјалне сигурности.

Ми делегати Народног фронта Републику Српску видимо као друштво снажних породица, јаких локалних самоуправа, у којем владају институције, а не појединци, видимо је као конкурентну привредну заједницу у складу са свим потенцијалима којима располаже, гдје је јавна служба ефикасна и на услузи грађанима и привреди.

Сам назив програма „Економски тигар и социјални рај“ означава оно чему ми делегати Народног фронта тежимо – економски снажној заједници која може да обезбиједи социјалну сигурност сваком свом човјеку. Наслов произилази из наше тежње да Република Српска постане мјесто гдје се ради, гради и ствара, која у пуном капацитету искоришћава све своје привредне потенцијале, док уједно не губимо из вида хуману страну наших политика и желимо да нагласимо да брига о породици, дјеци, старима и свим другим категоријама ни у ком смислу не смије бити занемарена. Исто тако, дубоко смо свјесни да једна земља не може имати одрживу и снажну социјалну политику нити здравствени систем уколико није економски капацитирана за то. Стога, ове двије одреднице у нашем наслову „економски тигар“ и „социјални рај“ нису у колизији једна с другом. Напротив, оне су дубоко комплементарне и представљају нашу тежњу не само за мандатни период 2026-2030, него и у дугорочној перспективи.

II ИНСТИТУЦИЈЕ, ВЛАДАВИНА ПРАВА И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Владавина институција умјесто појединаца и интересних група

У Републици Српској поново мора завладати моћ институција умјесто моћи појединаца и интересних група окупљених око њих. Институције морају бити професионалне, предвидиве и отпорне на политички притисак. Рад у Јавној служби се заснива на јединственим конкурсима, транспарентним бодовним листама и напредовању према мјерљивим резултатима.

Владавина права је концепт који се односи на идеју да би држава и њени органи требало да функционишу у складу са Уставом и законима, а не према вољи појединаца или интересних

група. То значи да би сви грађани, без обзира на њихову позицију у друштву, требало да буду једнаки пред законом. Владавина права је кључни принцип модерне демократске државе која осигурава да државни органи функционишу према закону и у интересу свих грађана. У Републици Српској и БиХ готово тридесет година након рата стварају се двије паралелне димензије: формално-правно, устави и закони у земљи су у складу са цивилизацијским тековинама савременог свијета, док њихово непровођење и неадекватна примјена ствара потпуно паралелан свијет који одудара од оног што је правним нормама предвиђено. Република Српска и БиХ имају квалитетне и модерне уставе који у највећој мјери гарантују остваривање људских права и основних слобода. Законодавство је у значајној мјери усклађено са европским правним тековинама, уз континуирано праћење пута европских интеграција, иако увијек постоји простор за унапређење правног поретка и норми које га чине.

У овом тренутку не постоји иоле озбиљнији формални недостатак у нашем правном систему који би онемогућио оптимално функционисање комплетног правосудног система. Зашто онда највећи број грађана сматра да живи у једној од најнеправнијих и најнеуређенијих земаља у Европи и свијету? Зашто нам људи масовно одлазе из своје земље?

Потпуна примјена постојећег позитивног законодавства

Није довољно рећи да је закон мртво слово на папиру. То би било површно објашњење феномена који се одвија готово тридесет година. Заправо, кључни доносиоци политичких одлука створили су у пракси антисистем који се на дневној бази „усавршава“ перверзацијом написаних регула. Попут дистопијског антихуманог механизма вјештачке интелигенције, најважнији политички, финансијски и моћници из сфере правосуђа инструишу годинама своје потчињене да практично, на дневној бази, извгравају руглу сваку написану норму која тако не само да постаје супротна самој себи, него се непрестано трансформише како би што ефикасније убијала право и правичност, изврgавала руглу поштење и рад, а афирмисала духовну биједу, лаж, отимање и тјерање сваког поштеног човјека из земље.

Наш правни систем дубоко је затрован таквом „логиком“ и инструкцијама моћника, а идеја правде, као основна вриједност сваког здравог правног поретка, из њега је ишчупана и замијењена страхом. Идеја моћника је да све држе заробљене страхом, а да се лаж, неправда, кукавичлук и морална изопаченост афирмишу као трајне вриједности нашег народа, уз повремене биједне награде у виду ситних материјалних услуга.

Наш план је сљедећи: нећемо трошити енергију на мијењање великог опсега норми - посветићемо се пуној имплементацији и поштовању постојећих. Преузимањем законодавне и извршне власти, омогућићемо оној трећој и најважнијој - правосудној, да свој посао ради вођена примарно идејом правде и правичности и прилагођавању правних норми тим идејама, а не страху, лажи и пљачкању народа.

Борба против корупције и криминала

Корупција као неетичко и незаконито понашање које подразумијева злоупотребу јавне власти, положаја или овлашћења ради личне добити, обухвата примање или давање мита, непотизам (фаворизовање родбине или пријатеља при запошљавању или додјели уговора), проневјеру јавних средстава, манипулацију јавним набавкама, фалсификовање докумената или било коју другу активност којом се користе јавна овлашћења за приватну корист.

Борба и искоријењивање корупције су кључни предуслови за владавину права и постојање правне државе. Борба против корупције дефинише се као национална политика, као политика која треба да обезбиједи опстанак нације и Републике Српске и као тачка окупљања свих здравих националних снага које су препознале корупцију као појаву која изједа есенцију нашег друштва. Захтијеваћемо од нове скупштинске већине да се како декларацијама и резолуцијама, али и сетом законских правних аката обавеже на трајно искоријењивање корупције из нашег друштва.

Сви корумпирани носиоци правосудних функција биће кривично гоњени и избачени из правосуђа, а поштеним тужиоцима и судијама ће почетна плата бити у висини пет просјечних плата у земљи. Желимо да у потпуности афирмишемо поштене и стручне судије и тужиоце, да имају добар и сигуран живот, углед у друштву и да буду максимално посвећени свом позиву, држави и народу, а не политичарима, моћницима и криминалцима. Такве судије и тужиоци ће имати нашу пуну и ничим условљену подршку, да се коначно заведе ред у земљи и из институција система, на свим нивоима власти, елиминишу све оне који су прекршили закон.

Инсистираћемо да се донесе закон о обавезном јавном објављивању имовинских картона судија и тужилаца и њихових блиских сродника.

Сматрамо да јавни тужиоци не смију бити изузети од кривичне одговорности за посао који раде и да се ово питање мора правно регулисати.

Такође сматрамо кључном улогу Главне службе за ревизију која мора све негативне ревизорске извјештаје да предаје јавном тужилаштву, а како би се тужилаштво обавезало да покрене истражне радње и утврди чињенице из извјештаја ревизора. Након обављене истраге, детаљан извјештај мора бити предат Народној скупштини.

Свједоци смо негативних утицаја које корупција има на домаћу економију, инфраструктуру, здравствени систем, образовање и повјерење грађана у институције. Да бисмо искоријенили корупцију, потребно је узети у обзир неколико фактора.

Прво, неопходно је створити услове за независност и ефикасност правосуђа што укључује универзално поштовање закона, независност судова и тужилаштва, као и примјену строгих казни против корумпираних носиоца правосудних функција.

Друго, важно је да се уведу мјере које омогућавају превенцију корупције. То укључује реформу законодавства, уклањање структурних проблема у јавној администрацији и јасно дефинисање дужности и одговорности државних службеника. Такође, важно је побољшати транспарентност и отвореност управљања јавним ресурсима, као и подстакнути учешће грађана у праћењу и контроли државних органа.

И треће, потребна је промјена културе и свијести о корупцији.

Корупцији се супротстављамо обавезном примјеном е-набавки, јавним Регистром уговора и снажном заштитом узбуњивача уз дјеловање специјализованог одјела тужилаштва.

Образовање и информисање грађана о негативним посљедицама корупције могу допринијети подизању свијести и изградњи става о неприхватљивости корупције у друштву. Такође, важно је да постоје механизми за пријављивање корупције и заштиту особа које свједоче о корупцији (узбуњивачи). Баш зато што је Република Српска огрезла у криминалу

и корупцији, борба са таквим друштвеним пошастима ће нама, у Народном фронту, бити међу првим приоритетима.

Дигитална држава постаје правило, а не изузетак: 200 најчешћих услуга биће доступно онлајн, уз е-потпис и е-доставу као стандард, чиме се скраћује вријеме и смањују трошкови за грађане и привреду. Буџети на свим нивоима биће објављени као отворени подаци, уз квартално извјештаје и сажет „грађански буџет". Децентрализацијом јачамо локалне заједнице и пребацујемо надлежности и дио прихода онима који су ближе проблемима и могу брже да реагују.

Закон о испитивању поријекла имовине

Закон о испитивању поријекла имовине који је на снази од фебруара 2023. године, мораће се досљедно примијенити и ми као Народни фронт наметнућемо се у новој структури власти као фактор који ће носити овај процес. Врло ефикасно, Пореска управа биће задужена да изврши унакрсну пореску контролу прихода и имовине. Процес ће бити започет од наших функционера, предсједника странке и свих других, чију ћемо имовину испитати, а онда ће се испитати имовина и свих других политичара, функционера и тајкунско-политичких личности.

Закон о испитивању поријекла имовине је неопходан не само како би се народу, односно јавним буџетима вратило оно што је од народа отето, него како би ово друштво и сав поштен свијет, који чини већину нашег друштва, коначно осјетио то зрно правде.

III РЕПУБЛИКА СРПСКА – ЕКОНОМСКИ ТИГАР ОВОГ ДИЈЕЛА ЕВРОПЕ

Ми у Народном фронту сматрамо да Република Српска има све претпоставке да буде најбрже растућа економија у овом дијелу Европе, те да има све претпоставке, ресурсе и капацитете да у периоду 2026-2030. године од привреде у релативној стагнацији постане економски тигар и економско чудо.

Циљеви економског програма

Циљеве треба јасно поставити и кренути ка њиховом остварењу:

1. Стопе раста бруто домаћег производа изнад 6% реално;
2. Учешће бруто инвестиција у бруто домаћем производу са 16% подићи на минимално 20% у четворогодишњем периоду;
3. 30.000 нових радних мјеста до 2030. године;
4. Стабилизација јавних финансија кроз процес фискалне консолидације;
5. Стварање ефикасне јавне службе која ће бити подршка привредном расту, а не пуки потрошач ограничених ресурса;
6. Максимално искоришћавање свих пољопривредних, електро-енергетских, туристичких, људских и других потенцијала Српске који ће бити у функцији одрживог привредног раста и развоја;

7. Циљ је да просјечна плата у прве двије године достигне износ од 2.500 КМ, а до 2030. године 3.500 КМ, а да просјечна пензија у прве двије године достигне износ од 1.200 КМ, а до 2030. године 2.000 КМ.

Да бисмо постигли наведене циљеве, ми у Народном фронту предлажемо сљедеће мјере и активности:

Фискална консолидација – смањење расхода и повећање јавних прихода

1. Мањи намети на рад и оптимизација пореске политике у области рада; садашњи систем је систем у којем је рад високо опорезован, те сива зона исплате плата постоји у великој мјери; имамо план како да држава не изгуби дио прихода по основу пореза и доприноса на рад, али да истовремено растерети плате у мјери у којој ће сива економија постати бесмислена за послодавце. Кључ је у томе да смањењем пореских оптерећења проширујемо базу – привредну активност, те тако са смањеним пореским стопама постижемо виши прилив у буџет. Наш порески систем је одавно на десној страни Лаферове криве тако да високи порези не обезбјеђују довољан прилив у буџет јер је привреда оптерећена и смањена је потенцијална опорезива база, док би се наизглед парадоксално, смањењем пореских стопа повећао прилив у буџет, а привреда учинила конкурентнијом.
2. „Гиљотина прописа“ – оптимизација фискалних намета и укидање свих непотребних парафискалних намета који гуше привреду;
3. Повећати фискалну дисциплину кроз ефикаснији рад Пореске управе и републичког Инспектората – Пореска управа не смије да гуши привредну активност, већ мора да јој буде подршка, те да казне и наплате за кршење пореских прописа ревносно ради по принципу нулте толеранције на корупцију која мора прво да важи за пореске и државне органе, а онда и за привреднике;
4. Смањити пореска и непореска оптерећења на самосталну предузетничку дјелатност, првобитно на ниво прије посљедњих измјена из 2024. године, а онда је и додатно растеретити; имамо намјеру да у прве три године постојања самосталне предузетничке дјелатности, ове субјекте потпуно ослободимо плаћања пореза на добит; приход којег би се јавни буџет овим путем „одрекао“ није велик, а циљ пореске политике не смије бити гушење малих предузетника већ напротив – циљ јавних органа треба да буде да мали бизниси расту и постану велики када ће моћи са лакоћом да испуне све своје обавезе према јавним буџетима;
5. Стратешко и планско задуживање, те задуживање искључиво за инфраструктуру и развој;
6. Реструктурирање постојећих дугова;
7. Прогресивно опорезивање на имовину;
8. Реорганизација јавне управе тако да она буде ефикасна и брза, а не трома и спора; потребно је увести принцип један човјек – једно буџетско примање како би се отворило више простора за младе људе компетентне да раде и буду покретач динамичне јавне управе;
9. Неопходно је коначно објавити регистар запослених у јавној управи;

10. Неопходно је такође, сва давања из буџета Српске, као што су грантови, подстицаји, субвенције и слично, објавити јавно на једном мјесту, уз лако провјерљиве крајње кориснике;
11. Учинићемо обавезним објављивање сваког рачуна сваке владине агенције и институције, јавног предузећа, који прелази износ од 2.000 КМ чиме ћемо постићи пуну транспарентност у трошењу јавних средстава;
12. Смањити режијске трошкове Владе и Владиних агенција за 30%; из насталих уштеда формирати *интервентни фонд* за кризне ситуације, поремећаје на глобалном тржишту енергената, итд;
13. У области индиректног опорезивања, наше опредјељење јесте да се уведе нулта стопа ПДВ-а на основне животне намирнице, опрему за бебе, ортопедска помагала;

Република Српска као предузетничка држава

Срушићемо мит о лијеној јавној управи, насупрот иновативног, брзог и динамичног приватног сектора. Брз, иновативан и динамичан приватни сектор постоји најчешће тамо гдје је јавна управа осигурала да и она функционише на истим принципима. Тамо гдје су државни органи иновативни, спремни на улагање у знање и гдје служе као сервис привреде, па чак и покретач нових развојних шанси, само у таквим државама у озбиљнијој мјери успијева и приватна иницијатива. Зато је неопходно да основа предузетничког потенцијала приватних фирми буде и предузетничка јавна управа. Држава није ту само да исправља несавршености тржишта, него и да рађа, развија и обликује нове концепте развоја! Република Српска и сваки њен државни службеник, од министра до најниже рангираног стручног референта у било којој владиној агенцији и управи мора бити посвећен економском јачању Републике Српске.

Дигитализација као алат за бржи развој Српске

Да би Република Српска постала модерна економија, неопходно је да се поред традиционалних индустрија развијају и најновије технологије и да привредна активност у Републици Српској крене убрзано у том правцу.

Основна претпоставка да бисмо се као друштво кретали у правцу примјене и стварања нове вриједности на бази нових технологија јесте дигитализација и јавног и приватног сектора. Крајњи циљ јесте да се удио коришћења дигиталних алата становништва у свакодневном животу повећа у великој мјери како би убрзали и олакшали рад како државних органа, тако и сектора привреде који обавља свакодневну коресподенцију са јавним институцијама власти. Ови процеси водили би не само олакшавању рада и повећању продуктивности и јавног и приватног сектора, него би смањили чекања, као и непотизам и неке од облика корупције који настају због недовољне примјене дигиталних алата. С обзиром на то да повећање дигитализације води смањењу корупције, то само по себи значи веће шансе за бржи економски раст.

Убрзана дигитализација мора да се остварује уз разумне трошкове како би користи од њене примјене биле далеко веће од евентуалних трошкова и како би се читав јавни и приватни сектор који користи јавне услуге дигитализовао на одржив начин.

Наш циљ је да се у наредних пет година 90% докумената које привреда и јавна управа размјењују, као и 80% докумената које размјењују јавна управа и јавна предузећа одвија у

дигиталном облику. На овај начин постигла би се боља контрола рада, убрзање самог процеса рада, као и смањење неправилности у раду што је посебно значајно за рад јавних предузећа.

Развој високотехнолошких индустрија представља такође један од кључних елемената за остварење бржег и дугорочно одрживог привредног раста. Република Српска има већ одређене ресурсе у том облику као што су Научно-технолошки парк, Иновациони центар, Инвестиционо-развојна банка, Гарантни фонд, те универзитети. Ове већ формиране организације заједно, уз динамичан развој нових технолошких паркова које треба да покрену јавни органи према концепту предузетничке државе, треба да развију и нове капацитете, те да се креира специфичан фонд усмјерен искључиво на развој најновијих технологија како бисмо се кретали ка бржем развоју технички и технолошки напредног друштва. Фокус би био на коришћењу и развоју пројеката вјештачке интелигенције и "blockchain" технологије, уз наравно сва могућа обезбјеђења у правцу правилног и сврсисходног коришћења вјештачке интелигенције.

Кроз наредних пет година, Фонд за дигитализацију и технолошки напредак би издвојио 50 милиона марака које би инвестирао у нове технологије заједно са приватним фондовима. Оваква пракса је нешто што је већ препознато и примијењено у многим земљама у свијету, те не представља новост. Поред овога, потребно је да се прилагоди постојећи законски оквир да би приватни фондови ризичног капитала могли лакше да послују, а све у циљу већег инвестирања у нове технологије које могу умногоме да убрзају економски раст. Почетна средства била би обезбијеђена из развојних фондова Инвестиционо-развојне банке гдје би се прерасподјелом и рационализацијом врло лако, уколико за то постоји опредјељеност доносиоца економских одлука, обезбиједила ова средства.

Регулаторни оквир за све горе наведено у већем дијелу већ постоји. Оно што у овом моменту недостаје јесте јачи импулс органа власти како би се предузетници подстакли на акцију. Потребно је да се корекције и синхронизација раде у ходу јер се ове гране врло брзо мијењају и развијају тако да би свако ригидно задавање оквира на дужи рок пружило слабије ефекте. Ово се може постићи само сарадњом свих учесника које смо навели.

Образовни систем усклађен са потребама савременог тржишта

Образовни систем 21. вијека мора бити флексибилнији и усклађен са потребама тржишта рада, што захтијева нове начине промишљања и приступа у образовању. Образовни систем Републике Српске је одавно зрео за свеобухватну реформу како би био у корелацији са потребама привреде и шире друштвене заједнице.

Неопходно је образовати младе људе са знањима која могу да примијене на тржишту рада. Учење, рад, марљивост, стрпљивост, иновативност и креативност биће кључне врлине грађана Републике Српске, а те врлине морају се усадити управо кроз образовни систем. Да би то било могуће, за то није довољан само добар образовни систем, потребно је и да кроз друге механизме функционисања Републике докажемо да су то наше основне вриједности и да ћемо стварати друштво у којем нема другог пута ка успјеху од оног који је једино исправан, а то је да успјех зависи од нивоа примијењеног знања које појединац посједује. У том погледу, неоходна су већа материјална издвајања за наш образовни систем на нивоу просјека земаља чланица Европске уније (ЕУ).

Бројни су примјери земаља које су свој економски раст и развој базирали на јаком образовању. Чак и у недостатку природних или других ресурса, много је примјера који потврђују тезу да темељно и јако образовање може да надокнади недостатак било којег другог ресурса. Навешћемо само неке од мјера које је неопходно провести како би наш образовни систем био покретач економског и сваког другог развоја нашег друштва:

- Материјални статус учитеља, наставника, професора и укупног кадра у образовању мора се оснажити и кореспондирати квалитету и резултатима њиховог рада;
- Иновације, те трансфер нових технологија у привреди увести као један од кључних критеријума напредовања у науци и високом образовању;
- Потребно је смањити број обавезних предмета, а повећати број изборних предмета на свим нивоима образовања;
- Потребно је унаприједити наставне планове и програме у образовним установама, фокусирајући се на развој критичког мишљења;
- Инсистирати на континуираном процесу учења - образовни систем би требало да стимулише континуирани процес учења и стално надограђивање вјештина;

Наше опредјељење је да информатика и информатичка писменост заузму кључно мјесто у образовном систему Републике Српске. Информатика и информационе технологије не смију се третирати као пуки школски предмет, нити као један од сегмената образовне политике. Напротив, информационо, односно дигитално друштво, представља нашу програмску одредницу. У том погледу, битно је радити на покретању старт-апова, субвенционисати или омогућити пореске олакшице за покретање бизниса у ИТ сектору, заштитити рад фриленсера и преузети све потребне мјере за испуњење наведених циљева.

Српски Њу Дил – јавни радови као замајац привреде

Српски Њу Дил означава концепт у којем желимо да јавни радови, односно јавне инвестиције у инфраструктуру буду покретач и замајац привреди, јер за собом вежу домаћа предузећа и једна марка убачена у систем кроз јавне инвестиције, генерише много већу вриједност од те саме једне марке. Учинићемо да сврсисходна и намјенска експанзивна фискална политика генерише нови пословни циклус – развој инфраструктуре, изградњу мостова, болница, школа, вртића, аутопутева, путева, али и објеката из области енергетике. Желимо Српску која се развија, расте, ствара и гради.

Желимо да од Републике Српске направимо једно велико градилиште. Осим што ће велики инфраструктурни пројекти бити замајац и привредним друштвима која учествују у њеној изградњи, добра инфраструктура значи бољи пословни амбијент за привреду на дуги рок. Чак није спорно да се средства за ове намјене обезбиједе и путем задужења, јер задужења која се усмјере у инфраструктуру и развој могу сама себе да отплаћују и корисна су за друштво у цјелини.

У том свјетлу, ни концепт емисије народних обвезница није споран уколико ће свака марка прикупљена емисијом народних обвезница бити инвестирана у јавне радове. На тај начин сами грађани ће умјесто ненамјенске потрошње у којој заврше средства из задужења како је то чинила ова власт управљајући дугом, финансирати развој инфраструктуре земље у којој живе. При том ће зарађивати на каматној стопи од обвезница, а Влада те камате неће плаћати

банкама на скупе кредите, нити ће камате усмјеравати изван земље ако говоримо о задужењу путем обвезница у иностранству, него ће камате враћати својим грађанима који ће даље кроз потрошњу да стимулишу привредну активност. Ово би био пут како да извори раста бруто домаћег производа буду и инвестиције и потрошња. Овај систем „вин-вин“ ситуације и за Владу, и за грађане, и за Републику Српску, је модел који желимо успоставити.

Слободне економске зоне

Бања Лука и сви већи градови који за то имају све потенцијале, морају да имају слободну економску зону. У Републици Српској и БиХ постоји правни оквир за њихово покретање, а почетна иницијатива мора да дође од локалне заједнице. Зато је наш приједлог, да се са нивоа локалних заједница покрене оснивање слободних економских зона. У свијету данас скоро да не постоји земља која нема слободну економску зону, јер се на тај начин привлаче инвеститори, како домаћи тако и страни. Најпознатији примјери успјешног привредног развоја базираног на подстицању извоза из слободних економских зона су брзорастуће земље југоисточне Азије, а нама најближи примјер је Србија у којој постоји 15 слободних зона.

У оквиру слободних економских зона, озбиљним свјетским инвеститорима се обезбјеђују одређене пореске олакшице, а оне постају мотор и покретач за развој и домаћих предузећа који учествују у ланцу додатне вриједности која се ствара у оквиру слободних економских зона. Додатно, ове фирме обезбјеђују нова радна мјеста, више извоза, више инвестиција и више прихода држави по свим овим основама, а сви ови ефекти се мултипликују како кроз извозне активности, тако и кроз инвестиционе активности фирми које послују у оквиру слободних економских зона.

Регионалне интеграције, нова стратешка тржишта и рад представништава у свијету

Наша представништва у свијету имаће задатак да на мјерљив начин обезбиједе развој привредних потенцијала Српске у свијету, како кроз обезбјеђивање извозних тржишта за наша предузећа, тако и за привлачење квалитетних страних инвестиција у Републику Српску. Желимо да радом наших представништава допринесемо да Република Српска буде приказана у свијету као зелена оаза на мапи озбиљних свјетских компанија.

Републику Српску видимо као дио Отвореног Балкана у којем постоји слободан проток роба, услуга, капитала и људи. Концепт Отвореног Балкана је концепт за који ћемо се кроз институције Босне и Херцеговине снажно заложити, објашњавајући другим политичким факторима у БиХ све економске користи које би наша привредна друштва и привреда у цјелини имали од концепта Отвореног Балкана.

Република Српска мора остварити бољи економски и трговински положај према земљама Истока, уз задржавање спољнотрговинске отворености према Западу и земљама Европске уније. **Европска унија** и чланство у њој остаје наш стратешки и искључиво економски интерес. Чланство само по себи није циљ, него механизам који ће омогућити јачање наше привреде и конкурентности наших привредних друштава.

Стратешко опредјељење да будемо дио шире економске заједнице Европске уније ни у ком случају не смије да значи наше одустајање или онемогућавање тражења нових тржишта на Истоку, гдје кроз диверзификацију извоза и смањење зависности наших извозних предузећа од економских кретања у Европској унији желимо да подупремо своју економију и осигурамо јој стабилну базу.

Народни фронт се залаже за регионалне економске интеграције, као и укупне европске интеграције, док по питању ширих атлантских интеграција које укључују војно-политички и безбједносни аспект, сматрамо да Република Српска треба да буде изван било којег војног савеза, пратећи званичну политику Београда и наше матице Србије.

Мјере за унапређење и развој енергетског сектора Републике Српске

Неизбјежну транзицију енергетског сектора БиХ искористити за што боље позиционирање Републике Српске и задржавања ингеренција, одосно надлежности над овом најважнијом привредном граном. Познато је да при Министарству спољне трговине и економских односа у Савјету министара БиХ постоје нуклеуси министарстава на нивоу БиХ: сектор за енергетику, сектор за пољопривреду и др., које је актуелна власт предвођена СНСД-ом у сарадњи са коалиционим партнерима из ФБиХ формирала још прије 20 година. Енергетска диверсификација или Јужна интерконекција, као и други процеси и пројекти који се буду изводили у овој области, не смију бити „улаз на мала врата“ у промјену власништва и начина управљања енергетским системом. Народни фронт чврсто стоји на позицијама очувања надлежности Републике Српске, а поготово у области пољопривреде и енергетике.

Енергетски систем, тачније електроенергетски сектор је кичма привредног равоја и највећи потенцијал Републике Српске. По преузимању власти треба хитним мјерама консолидовати и зауставити девастацију комплетног енергетског, а посебно електро-енергетског сектора. Квалитетна и систематска анализа ће показати да су губици настали усљед изостанка реализације већ усвојених пројеката (ТЕ „Гацко 2“, „ХЕ Дабар“, ТЕ „Угљевик 3“, вјетро и соларних електрана) једнаки или да чак надмашују директне губитке настале кроз тзв. арбитражне поступке и ненамјенско трошење средстава, што је директно узроковало неликвидност комплетне Електропривреде Републике Српске. Груба процјена показује да је Република Српска кроз негативно пословање Електропривреде Републике Српске (ЕП РС) због лоших пословних одлука, нетранспарентних јавних набавки, сумњивих арбитража, пропалих пројеката, прекомјерног запошљавања, виших транспортних и дистрибутивних губитака, скупих принудних увоза струје усљед кварова на термоелектранама, изгубила у последњих 20 година најмање 3 милијарде марака. Уколико би се на то урачунала и изгубљена добит за потенцијално произведену и извезену електричну енергију у неизграђеним постројењима, ти губици би били већи од 5 милијарди КМ.

Први корак нове власти у области рударства и енергетике треба бити анализа рада управљачких структура Електропривреде Републике Српске, а која ће несумњиво показати да су представник државног капитала у скупштинама акционара и чланови надзорних одбора, као и руководство Електропривреде и свих зависних предузећа одговорни за постојеће стање и да морају сносити санкције, те ће бити смијењени у складу са законом. На наведене позиције неопходно је именовати лица која ће бити морално и стручно способни да изнесу терет свих предстојећих изазова. Такође је неопходно именовати нове структуре у тзв. ДЕРК (Државну регулаторну комисију за електричну енергију) и НОС (Независни оператор система БиХ) и „Електропренос“ БиХ.

Даље мјере подразумијевају да се по хитној процедури измијене релевантни закони у овој области који би били стављени у функцију заштите енергетског система од даљег урушавања.

У циљу сагледавања стварног стања у комплетном енергетском систему, посебно електроенергетском, тачније Електропривреди, неопходно је:

- извршити независну ревизију битних сегмената пословања матичног предузећа и зависних предузећа која послују у саставу Електропривреде; посебно је важно обрадити јавне набавке, финансије, инвестиције и све уговоре;
- направити дугорочни и краткорочни план консолидације енергетског сектора;
- у свим предузећима Електропривреде увести строга ограничења и контролу јавних набавки и политичког запошљавања;
- обезбиједити потпуну транспарентност рада предузећа у енергетском сектору;
- у пет производних зависних предузећа провести хитне мјере санације којим би се стабилизовао рад производних капацитета, поготово рад двије термоелектране - „Угљевик“ и „Гацко“; обезбиједити квалитетне ремонте и осигурати погонску спремност постројења уз рјешавање еколошких проблема и гиљотину свих концесионих спекулација око располагања угљем;
- у пет зависних предузећа које се баве дистрибуцијом електричне енергије провести исте мјере у вези јавних набавки и политичког запошљавања, а инвестиције усмјерити у мјере за смањење дистрибутивних губитака, који се сада крећу на високом нивоу од око 10 - 11%; грубе процјене стручњака показују да се по основу дистрибутивних губитака изгуби око 80 милиона КМ годишње, док би смањења могла ићи на 8% у краткорочном периоду, због велике разуђености потрошача, а у дугорочном периоду и знатно испод овог нивоа;
- инвестиције треба усмјерити у квалитетнију дистрибутивну мрежу, бројила и контролу корисника;
- обезбиједити инвестиције за повећање капацитета складиштења електричне енергије;
- извршити ревизију свих уговора о концесији којима су дата природна добра као основ за производњу електричне енергије; промјеном релевантних законских и подзаконских аката заштитити девастацију пољопривредног земљишта и водених токова;
- извршити експертизу оправданости инсталисања соларних електрана у условима који владају на овим просторима, са акцентом на уклањање отпада након употребе соларних панела, и у случају позитивног исхода експертизе, извршити рејонизацију ради увођења реда у овој области.

Споразуми које је БиХ потписала у вези са смањењем емисије CO_2, кроз смањење употребе фосилних горива и повећање енергије из обновљивих извора (вода, сунце, вјетар, биогас, биомаса, геотермална) треба детаљно анализирати и тражити могуће олакшице, јер је од ове године БиХ дошла под удар Уредбе ЕУ 2023/956, којом је успостављен CBAM (енгл: *Carbon Border Adjustment Mechanism*), који већ чини нашу привреду неконкурентном на европском тржишту.

С друге стране, дешавања у свијету нам увијек изнова доказују да су енергетска независност, поузданост и стабилност у снабдијевању примарни задатак сваке од влада и изазов са којим се суочавају у нади да ће доћи до рјешења за наредне генерације.

Неке од области у којима постоји значајан потенцијал, а које нису довољно истражене, па тако ни искоришћене јесу геотермална енергија која испуњава услове енергетске независности, поузданости и стабилности у снабдијевању.

Изградња и обнова комплетне инфраструктуре Републике Српске

Квалитетни, брзи и модерни путеви и сва друга инфраструктура су предуслов привредног развоја. Сва релевантна економска истраживања, укључујући и извјештаје Европске банке за обнову и развој (ЕБРД) о напретку транзиционих земаља (енгл: *Transition Report*), инфраструктуру посматрају као један од стубова развоја, као и потенцијал за будућу конкурентност земаља на глобалном тржишту.

Постојећа инфраструктура у Републици Српској демотивише потенцијална инвестициона улагања, онемогућава адекватно и еколошки одрживо искоришћавање природних богатстава у пуном капацитету и условљава веће материјалне трошкове и губитак времена у превозу људи и робе. Са оваквим стањем, прије свега мреже путева, ми смо "црна рупа" Европе, коју сви заобилазе, без обзира на повољну и пожељну геостратешку позицију.

Мора се извршити анализа оправданости изградње ауто-пута Приједор - Бања Лука, те видјети колики ресурси су за тај пројекат намијењени и под којим условима, те да ли постоји могућност да се у овом моменту са концепта ауто-пута пређе на концепт брзе цесте.

Од стратешког значаја за Републику Српску је изградња брзе цесте или аутопута (у зависности шта се покаже као сврсисходније) Требиње - Бијељина преко Источног Сарајева и Зворника (од граничног прелаза Ивањица код Требиња до граничног прелаза Рача код Бијељине). Ово не би био пројекат значајан само за ова два града, него за сва мјеста на потезу сјевер-југ на источном дијелу Републике Српске, која би се овим путем повезала на бржу, модернију и сигурнију саобраћајницу.

Инсистираћемо на коришћењу намјенских средстава која би требало у цјелости да се користе за изградњу и обнову путева и аутопутева, а то су путарине и акцизе. Ниједна марка од ових намета у нашем мандату неће бити ненамјенски потрошена, а од милијарди који се слијевају по овом основу, Републику Српску, поготово њен источни дио, премрежићемо путевима. Ово је од стратешког значаја за останак људи у тим подручјима, нарочито у Херцеговини гдје је путна инфраструктура већ дуже вријеме у катастрофалном стању.

Веома битним и хитним сматрамо потребу да аеродром у Бањој Луци ставимо у пуни капацитет, на чему ћемо снажно инсистирати.

Битно је ревитализовати жељезнички саобраћај и ставити га у функцију модерне и динамичне привредне активности. Јасно је да путнички саобраћај за Жељезнице више нема битну улогу и да оне могу да опстану на теретном саобраћају. Извршићемо неопходну ревитализацију тог предузећа, деполитизовати га и на кључна мјеста поставити стручњаке из те области који имају резултате иза себе и који ће пред будућом владом, а не политичком странком, полагати рачуне за будући рад Жељезница у смислу да ли се крећемо ка оптимизацији њиховог пословања или не. Методом промашаја и покушаја, доћи ћемо до оних људи који су способни да сва наша јавна предузећа ставе на чврсте основе, учине их конкурентним.

У контексту изградње укупне инфраструктуре, неопходно је издвојити намјенска средства за изградњу и обнову система за заштиту од поплава, с обзиром на то да многа мјеста у

Републици Српској буду плављена скоро сваке године, а да друштво у цјелини трпи огромне штете по том основу.

Такође, ми делегати Народног фронта сматрамо да је крајње непримјерено да многа наша села у којима има живота, људи и дјеце која похађају школе, немају асфалт и да се на овај начин отежава живот на селу људима који желе да у њима остану.

Непримјерено је да политичке организације, углавном оне на власти, од избора до избора обећавају „дионицу по дионицу“ од 100, 200 или 500 метара асфалта у многим насељеним селима, како би народ држали у неизвјесности и некој врсти „политичке приправности“ док истовремено на овај начин сакупљају гласове.

Народ треба да зна да наша Република Српска има довољно капацитета, средстава и ресурса да до сваке куће дође пут, да се ту не ради о огромним новцима, те да на крају крајева, тај новац није трошак већ инвестиција, како за грађевинска предузећа која би изводила радове на тим путевима, тако и за сама села, јер би се на овај начин омогућио развој сеоског туризма, олакшао живот људима и смањили њихови трошкови живота на селу, а с друге стране, отвориле и многе друге перспективе пословних активности у многим нашим селима, које су због недостатка основне инфраструктуре – пута, у овом моменту онемогућене.

Ми делегати Народног фронта овим програмом се обавезујемо народу Републике Српске да ћемо у четири године мандата довести пут у свако наше село у којем постоји живот и жеља народа да ту остане, ствара и гради своје породице. Народу Српске обећавамо промјену филозофије политичког промишљања да пут не смије бити средство за добијање гласова и да је тај основни елемент достојанственог живота обавеза свих нивоа власти према народу без обзира на њихова политичка опредјељења. Пут и вода у 21. вијеку не смију више бити политичка тема, него ствар која се завршава у складу са надлежностима различитих нивоа власти. Исто опредјељење изражавамо и за обезбјеђивање водоводне мреже и воде за сав наш народ.

Стабилизација јавних предузећа и њихово стављање у функцију развоја Српске

Ми делегати Народног фронта сматрамо да наша јавна предузећа имају све предуслове да буду један од мотора економског развоја Републике Српске, а не његов кочничар како је то данас. Статус свих јавних предузећа од стратешког интереса се мора ријешити на начин да се будућа Влада у потпуности посвети рјешавању овог питања по принципу добрих домаћинских пракси. Јавна предузећа не смију бити политички плијен! Она су ресурс народа Републике Српске.

Будућа Влада ће дефинисати јасне пословне резултате које очекује да оствари свако јавно предузеће. То значи да ће се управљачке структуре јавних предузећа именовати или разрјешавати искључиво на бази оствареног пословног резултата, а не политичке или неке друге подобности. Методом тзв. покушаја и промашаја, долазићемо до оних управљачких структура које су професионалне, те имају способности да од ових предузећа начине ефикасан, економичан и продуктиван систем.

Неопходно је извршити свеобухватну деполитизацију и декриминализацију рада јавних предузећа.

Јавна предузећа морају доприносити буџету Српске, а предуслов тога је да послују у зони добити. За сва јавна предузећа којима управља Влада Српске, дефинисаће се циљна збирна добит од 200 милиона годишње у прве три године након преузимања власти.

За она предузећа, која у овом моменту траже реструктурисање, неопходно је да све владине агенције и министарства буду укључена у изналажење стратешких партнера како би се задржала привредна активност за предузећа од стратешког државног интереса.

Потребно је извршити свеобухватну анализу учинака до сада проведене приватизације јер постоје озбиљни ресурси Републике Српске који су незаконитим путем отуђени кроз приватизацију. Тамо гдје се утврде неправилности, неопходно је имовину која припада Републици Српској вратити на одговарајући начин.

Јака пољопривреда као развојна шанса Републике Српске

И поред свих предиспозиција које Република Српска има у области пољопривреде, као што су три житнице – Лијевче поље, Семберија и Посавина, водно богатство, стручни људи, наша пољопривредна производња је далеко испод наших могућих потенцијала. Она је и наша велика развојна шанса у условима глобалних превирања у којима, уз енергенте, храна и вода постају кључни ресурси за које ће се све земље свијета борити да их осигурају за своје становништво.

Пољопривреду треба посматрати прије свега као стратешку грану привреде која има за циљ да обезбиједи прехрамбену сигурност становништва. Република Српска поред свих расположивих аграрних ресурса има угрожену прехрамбену сигурност становништва кроз врло ниску самодовољност у производњи пољопривредно-прехрамбених производа. Узрок неразвијене пољопривреде, а самим тим и ниског степена самодовољности је у лошој аграрној политици и често преовлађујућим интересима увозничких лобија.

У вези са горе наведеним неопходно је извршити детаљан попис пољопривреде, прерађивачке индустрије и логистичких капацитета. Подсјећамо да је посљедњи завршени попис проведен још давне 1960. године. Нови попис би требао да буде основ нове аграрне политике Републике Српске. За попис нам није неопходан закон на нивоу БиХ, довољно би било да нова Влада Српске донесе одлуку и да Завод за статистику изврши досљедан рад на овом пољу са својом оперативом. Тренутно имамо застој у попису који је требало да буде одавно завршен.

Попис пољопривредних газдинстава (ПГ) сам по себи није довољан. Потребан нам је, осим пописа ПГ прецизан попис: пољопривредних површина (свих категорија, поготово напуштених пољопривредних површина); прерађивачких капацитета везаних за сировине из пољопривреде: мљекаре, кланице са прерадом, сушаре меса, прерада воћа и поврћа, уљаре, млинови; попис складишних капацитета: силоси, складишта, хладњаче; попис откупне и дистрибутивне мреже пољопривредних производа: задруге, откупне станице за воће, поврће и млијеко; попис сервиса и логистике са тржиштем у служби пољопривреде; пољопривредних стручних служби (ПСС), ветеринарске станице, лабораторије, механизација.

Након квалитетно проведеног пописа, и детаљне анализе добијених параметара у истом,

неопходно је донијети нову краткорочну и дугорочну **аграрну политику Републике Српске**.

Подјелу пољопривредног земљишта у државном власништву треба реорганизовати према стварним потребама, засновано на правилима и правилницима, а не на политичкој подобности. Земљишну политику као засебни дио аграрне политике заснивати на локалним потребама пољопривредника и јасним критеријима за додјелу (нпр. врста производње, класа земљишта, старосна доб произвођача итд.).

Једна од мјера која је кључна за будући развој пољопривреде јесте **законско уређење система подстицаја пољопривреде и села**, гдје би се уз краћи прелазни рок, систем подстицаја путем правилника у средњем року уредио законски, како би се отклониле све могућности коруптивног и недомаћинског управљања системом подстицаја, те како би се систем подстицаја учинио крајње ефикасним.

Од кључне је важности да нова структура власти у цјелости испоштује законску обавезу да се **6% редовних буџетских прихода издваја за подршку пољопривреди**. У 2026. години, износ аграрног буџета је 180 милиона док су редовни буџетски приходи (без доприноса за пензијско-инвалидско осигурање који су саставни дио буџета) 3,6 милијарди, што значи да би аграрни буџет за ову годину морао бити минимално 216 милиона или за 20% више од утврђеног.

Такође, нужно је извршити аналитику новчаних подстицаја за пољопривреду уназад 10-15 године и утврдити учинак истих, те на бази тога креирати продуктивне мјере подршке. Јасно је да је учинак врло скроман или недовољан у односу на висину средстава која су издвојена за одређене мјере. Агенција за аграрна плаћања која врши обраду захтјева и исплату подстицаја ни данас након 16.година од свог формирања нема у свом саставу Одјељење за план и анализу што је потпуно апсурдно и потпуно јасно указује да се мјере агарне политике креирају ад хок и без било каквог аналитичког приступа о учинку.

Све тренутне директне подстицаје који се исплаћују по килограму или литру, постепено замијенити системским мјерама подршке јер је таквим досадашњим директним мјерама новац већим дијелом завршавао код трговаца и прерађивача, а не код оних којима је заиста потребан.

Дугорочно, системом подстицаја се мора омогућити конкурентност домаћих пољопривредних произвођача у односу на европске произвођаче, јер они представљају стварну конкуренцију у условима отвореног тржишта. Системским креирањем мјера подразумијева се унапређење конкурентности наше пољопривреде.

Неопходно је такође осигурати и поспјешити двосмјерну размјену информација између ентитетских министарстава, надлежних агенција и Министарства спољне трговине и економских односа и релевантних агенција на нивоу БиХ, ради суштинског препознавања проблема и правовременог доношења ефикасних одлука и увођења мјера. Иако ЕУ има велике проблеме у области пољопривреде и производње хране, сарадњу треба одржавати, али истовремено тежити ка аутономији развоја, те тражити приступ другим тржиштима, поготово са земљама које имају перспективне потребе за храном.

Поново основати **ЈП „Робне резерве“** са свим инфраструктурним објектима који могу бити интегрисани са постојећим складишним капацитетима производно-прерађивачких субјеката уз строги надзор залиха, а ради спречавања великих потреса на тржишту као што

су ових који се управо дешавају. **Инспекторат Српске** тј. сви запослени треба да буду укључени у све наведене активности, уз мјерљив допринос мјера које су предузели као службена лица.

Кључну улогу у успјешној пољопривредној производњи има спречавање нелојалне конкуренције увезених неквалитетних производа и производа са дампинг цијенама. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ са Канцеларијом за ветеринарство и Агенцијом за безбједност хране БиХ морају радити на сузбијању ових појава у циљу осигурања домаће производње и заштите интереса домаћих произвођача и потрошача.

Системским мјерама ојачати изградњу прерађивачких и складишних капацитета у власништву пољопривредника са циљем повећања обима и осигурања стабилне и профитабилне пољопривредне производње. Увезивање и усклађивање обима и структуре пољопривредне производње са потребама тржишта и прерађивачких капацитета уз јасно дефинисане улоге Привредне коморе и ПСС, као и преузимање сваке врсте одговорности ових институција при планирању, увезивању и уговарању.

Откуп и прераду домаће сировине заснивати на коректним, чврстим и дугорочним уговорима који треба да буду трајни, транспарентни и подложни контроли поменутих институција.

Развијати систем заштите домаће производње кроз подршку обиљежавању и промоцији домаћих производа, уз подизање потрошачке свијести грађана о значају домаћих производа и куповини истих.

Оживљавање и обнова села

Неопходно је од стране свих републичких и локалних институција системски радити на промоцији оживљавања села, те с тим у вези циљано уредити инфраструктуру руралних подручја (школе, амбуланте, спортске објекте, трговине и друго са квалитетним кадром) и повезати интересантна рурална и градска подручја.

Посебним системским и директним мјерама снажно подстаћи повратак младих на село и оживљавање пољопривредне производње на селу, са свим пратећим инфраструктурним садржајима битним за самоодрживост.

Неопходно је такође економско јачање села кроз развој савремене пољопривреде, те обезбјеђење организованог откупа пољопривредних производа.

Да би села оживјела, те да би живот у њима имао своју самоодрживост, неопходно је извршити изградњу и реконструкцију путева на основу приоритета према планској документацији и категоризацији, а не равнати их према двогодишњим изборним циклусима.

Сеоска инфраструктура у 21. вијеку подразумијева и обнову електричне и телекомуникационе мреже; невјероватно је да након обилније кише и мало озбиљнијег снијега, електросистем на селима пада.

Редовна и уредна снабдијевеност водом за домаћинства, као и изградња система за наводњавање такође је једна од кључних претпоставки да би се народ враћао и остајао на селу.

Наша идеја је да кроз један **експериментални пројекат изградимо 2.000 кућа за породице које желе да живе на селу,** а што би за њих требала да уради републичка власт. Уз обезбјеђење основних услова који би им омогућили самоодрживост и трајан живот на селу, прије свега адекватну површину земље за обраду и других средстава неопходних у том циљу, показаћемо да је могуће да се људи врате селу уколико за то имају снажну подршку јавне власти. Овај пројекат показао би сав смисао повратка на селу, јер све више људи има намјеру да свој живот из града премјести на село или да остане на селу, али им за такве кораке изостаје осјећај сигурности.

Заштита животне средине као привредни потенцијал Српске

Република Српска има огроман потенцијал у области заштите животне средине, посебно у области управљања отпадом, заштите вода, заштите ваздуха, заштита од нејонизујућег зрачења и друге области. Иако се на први поглед може поставити питање да ли област заштитне животне средине може да представља привредни потенцијал, ствари су кристално јасне – ова област обилује потенцијалом за инвестиције, како из домаћих извора, тако и из обимних ЕУ фондова у овој области. С друге стране, јавне политике стварају амбијент и правни оквир за искоришћавање потенцијала, док многа приватна предузећа оправдано виде свој пословни интерес у овој области који кореспондира са општим друштвеним циљевима заштите животне средине.

Ова област јесте умногоме зависна од регулативе коју са собом носи јавни сектор, те сматрамо да је неопходно да у оквиру рада Министарства за просторно уређење, грађевинарсто и екологију, заштита животне средине добије одговарајући простор и значај с обзиром на то да је сада на нивоу ресора.

Сматрамо да постоји јако много простора за унапређење рада Фонда за заштиту животне средине, а да су потенцијали који се нуде из ЕУ фондова недовољно искоришћени.

По узору на добре праксе из региона, посебно Србије, област заштите животне средине препознајемо и као привредни потенцијал и као неопходну потребу друштва у савременим условима. Стога смо спремни да у домену јавних политика отворимо Републику Српску у овој области, законски је до краја уредимо са добрим праксама из окружења и Европске уније и тако отворимо простор за много искоришћавање потенцијала који се нуде у овој области.

IV САВРЕМЕНО ОБРАЗОВАЊЕ УСКЛАЂЕНО СА ПОТРЕБАМА ДРУШТВА

Образовање као стратешко опредјељење политика Народног фронта

Образовање мора да представља стратешко опредјељење и темељ друштвеног и економског развоја. Републици Српској је неопходна свеобухватна реформа којом ће се успоставити образовни систем који је истовремено модеран, инклузиван и усклађен са европским стандардима, али и дубоко укоријењен у националне и културне вриједности. Циљ таквог образовног система је стварање генерација које ће бити конкурентне на глобалном тржишту рада, а истовремено свјесне свог идентитета и друштвене одговорности.

Национална освијешћеност, марљивост, стрпљивост, иновативност и креативност су врлине које треба да красе сваког појединца у Републици Српској, а те врлине се изграђују кроз

образовни систем. На темељу таквог образовног система могуће је кроз механизме функционисања Српске надоградити вриједности на којима ћемо стварати друштво у којем ће напредак и успјех зависити искључиво од нивоа примијењеног знања и врлина које посједује сваки њен грађанин.

Да бисмо достигли те вриједности Народни фронт се снажно залаже за:

- Достојанствен статус учитеља, наставника, професора и научних радника, укључујући у то и подизање њиховог материјалног статуса на достојанствен ниво, што би отворило могућност посвећенијем и квалитетнијем раду са ученицима и студентима;
- Увођење практичних и примјењивих садржаја, потенцирање STEM дисциплина (наука, технологија, инжењерство, математика) с циљем развоја критичког мишљења, креативности, мултидисциплинарности и практичних вјештина код ученика и студената;
- Улагање у дигиталне технологије омогућавајући младим нараштајима стицање компетенција које ће их учинити конкурентним у регионалном и европском контексту;
- Улагање у школску и универзитетску инфраструктуру, у модернизацију учионица, лабораторија, радионица и комплетног наставног процеса;
- Улагање у науку, истраживање и развој кроз научно-истраживачке пројекте и стимулацију најбољим студентима и научницима како би их задржали на просторима Републике Српске и усмјерили њихов потенцијал у развој и напредак Српске.

Предшколско образовање

Као што свако дијете има право на основно образовање, које почиње похађати са шест година, тако има право и на предшколско образовање и васпитање које обухвата дјецу узраста од девет мјесеци до шест година, односно до поласка у школу. Предшколско образовање је кључно, јер поставља темеље за цјелокупни развој дјетета, подстичући социјализацију, когнитивне вјештине и емоционалну зрелост. Оно смањује разлике у учењу, припрема дјецу за школу и значајно повећава шансе за каснији успјех у животу, академска постигнућа и боље здравље.

Кроз предшколско учење дјеца се развијају и социјално и емотивно, јер кроз игру уче да комуницирају са другима, да дијеле, да рјешавају одређене проблеме, те развијају емпатију. Такође, подстиче им се радозналост, критичко размишљање, пажња и све их то припрема за касније учење и школовање. Кроз рад у групама уче се дисциплини, стичу радне навике и лакше се касније прилагођавају наставном процесу у школама. Праћењем дјеце у том раном периоду стручњаци могу да уоче њихове специфичне потребе, одступања у развоју, било да да су у питању потешкоће или надареност.

Стога је јако важно да Република Српска улаже у ову врсту образовања, да се посвети градњи вртића у сваком свом граду и општини, и да улаже у додатно образовање и усавршавање кадра, како би се одговорило савременим потребама друштва у цјелини. Кроз

реформу предшколског васпитања и образовања унаприједити праћење дјеце, правилнике о евалуацији дјеце прилагодити данашњим потребама, унаприједити дидактику, те посебну пажњу посветити раду са натпросјечно интелигентном дјецом.

Народни фронт се залаже да се у буџету Републике Српске сваке године обезбиједе средства за изградњу 15 вртића све док не будемо имали довољан број вртића за сву дјецу у цијелој Републици Српској. Наш јасан циљ је да листе чекања више не смију да постоје. Док се не направи довољан број вртића, обавеза сваке локалне заједнице биће да обезбиједи исте услове за сву дјецу у приватним и у јавним вртићима, односно исту цијену коштања за родитеље путем субвенција.

Основно образовање

Основно образовање јесте темељно право сваког дјетета, али га је неопходно реформисати и прилагодити савременим кретањима кроз:

- модернизацију наставних планова, програма и уџбеника с циљем да дјеца већину градива савладају у школи;
- смањење броја ученика по одјељењима, чиме би учитељи и наставници имали више времена да се посвете сваком дјетету с циљем подизања квалитета рада са ученицима; истовремено, тиме би се елиминисао негативан утицај смањења броја укупног броја ученика на норму учитеља и наставника;
- јачање улоге српског језика, ћирилице и националне културе;
- системско рјешавање подршке ученицима са потешкоћама у развоју;
- системско рјешавање подршке талентованим и надпросјечним ученицима.

Народни фронт се снажно залаже за то да се у буџету Републике Српске издвоје средства за обезбјеђивање **продуженог боравка за дјецу од првог до трећег разреда**. Уколико за то не постоје технички услови у самој школи, онда треба да се обезбиједе средства за организовање продуженог боравка у складу са свим законским прописима кроз јавно-приватна партнерства са приватним предшколским установама. Како је и то важан дио образовања, односно представља посебан облик организованог васпитно-образовног рада са ученицима у школи, а који је обухваћен Законом о основном васпитању и образовању, те Правилником о условима и начином организовања продуженог боравка, Влада је дужна да сваком дјетету омогући једнаке могућности и у овом аспекту образовања.

Средњошколско образовање

Средњошколско образовање треба да буде мост ка високом образовању и тржишту рада, уз јасну STEM оријентацију:

- Увођење дуалног образовања у све техничке и стручне школе широм Републике Српске и њихово развијање у складу са потребама локалне економије и развојем нових технологија;
- Развијање програма у гимназијама који комбинују природне науке, информатику и

инжењерске пројекте, јачајући критичко размишљање и креативност у припреми за високо образовање;

- Опремање лабораторија, радионица и других креативних простора у школама за практичан рад;
- Обезбјеђење додатних стипендија и подршке државе и локалних заједница ученицима из социјално угрожених и вишечланих породица;
- Обезбјеђење подршке и стимулације даровитим ученицима кроз усавршавања у региону, Европи и свијету.

Универзитети и високе школе

Универзитети и високе школе морају бити достојни репрезенти Републике Српске, носиоци научног, друштвеног и привредног напретка, али и стубови моралности и етичности друштва у цјелини. Народни фронт се залаже за:

- Инсистирање на обезбјеђењу вишег нивоа квалитета цјелокупног рада и дјеловања високошколских институција у све три њихове мисије;
- Подстицање суштинске сарадње између високошколских установа у Републици Српској и законска подршка интеграцији високошколских установа с циљем концентрације квалитета;
- Подршка и стимулација међународне сарадње, размјене студената, академског и неакадемског особља, као и учешћа у европским пројектима;
- Развијање центара изврсности у природним, техничким и друштвеним наукама;
- Промовисање отвореног приступа научним публикацијама и осигурање веће међународне видљивости домаћих научних и истраживачких резултата.
- Искорјењивање свих негативних појава у високом образовању, с циљем враћања повјерења у високо образовање и његово постављање на здраве основе како би оно било истински ослонац развоју Републике Српске.

Улагање у науку и научно-истраживачке пројекте

Улагање у науку и научно-истраживачке пројекте у служби привреде и шире друштвене заједнице може да представља покретач развоја, али и пут ка дугорочној конкурентности и модернизацији Републике Српске. Потребно је системски константно увећавати буџетска издвајања за 0,2% БДП-а на годишњем нивоу, за научне пројекте и иновације, уз јасне приоритете у областима енергетике, екологије, пољопривредне и прехрамбене индустрије, здравства и информационих технологија, с циљем достизања нивоа издвајања између 1-1,5% БДП-а на годишњем нивоу до 2030. године како бисмо се приближили европском просјеку од 2,5%.

С тим у вези, неопходно је урадити сљедеће:

- Успостављање националних фондова за истраживање и развој;
- Формирање центара изврсности на универзитетима;
- Подстицање сарадње између академске заједнице и индустрије ради примјене резултата у пракси;

- Запошљавање најбољих студената и младих научника кроз пројекте сарадње са привредом и друштвеном заједницом; подршка њиховом усавршавању на регионалном, европском и свјетском нивоу с циљем задржавања изврсних младих и перспективних људи Републици Српској; укључивање њихових квалитета и капацитета у развојне програме Републике Српске, што може да буде једна од полазних тачака и у демографској обнови Српске.

V СНАЖАН И ОДРЖИВ ЗДРАВСТВЕНИ СИСТЕМ

Здравствена инфраструктура и материјални положај здравствених радника

Републици Српској неопходно је снажније и финансијски обимније, те континуирано улагање у изградњу, опремање и обнављање здравствене инфраструктуре (клиничких центара, болница, домова здравља), јер многе од ових установа широм Републике Српске немају основне предуслове за рад.

По питању плата здравствених радника, оне би у прве три године мандата требале да буду увећане у сваком кварталу у току године за 3%, како би се на крају године остварило повећање плата за све раднике у здравству (медицинске и немедицинске) у износу већем од 12%.

То би било редовно повећање плата, док би ванредно повећање плата било дефинисано у складу са регулатором који би пратио раст инфлације у текућој години, те би раст плата здравствених радника био пропорционалан расту инфлације у Републици Српској у текућој години, о чему би преговарали Министарство здравља и репрезентативне синдикалне организације.

Оснивање Завода за хитну медицинску помоћ Републике Српске

Народни фронт као једну од кључних потреба у здравственом систему дефинише оснивање Завода за хитну медицинску помоћ Републике Српске. Завод би имао свог директора, управни одбор, етички одбор, синдикалну организацију и друга радна тијела. Републички Завод за хитну медицинску помоћ функционисао би по принципу Завода за трансфузију или Завод за медицину рада и спорта.

Сматрамо да хитна медицинска помоћ као област медицине захтијева да буде третирана као посебна цјелина с обзиром на њену комплексност и значај у здравственој заштити грађана јер је досадашња пракса показала бројне слабости хитне медицинске помоћи која се пружа на досадашњи постојећи начин.

Локалне службе за хитну медицинску помоћ у оквиру републичког Завода за хитну медицинску помоћ функционисали би одвојено од локалних домова здравља по узору на земље у окружењу - Црну Гору и Хрватску.

Завод би се финансирао из буџета Републике Српске, а набавка возила хитне помоћи, лијекова и опреме, требала би да буде централизована и униформна. Све службе за хитну медицинску помоћ требало би да имају идентична возила, опрему и лијекове, од Новог Града до Требиња.

Радници у Заводу за хитну помоћ Републике Српске би требало да имају бенефицирани радни стаж, као и остале хитне службе у Републици Српској. За сваку годину рада радник би добијао три мјесеца бенефицираног радног стажа. Радници Завода би требало да буду адекватно плаћени за свој стресан посао на начин да имају посебне услове рада, те да им буду посебно плаћени рад у другој смјени (20 % увећање), рад у трећој смјени (50 % увећање), рад суботом (25% увећање), рад недјељом (35% увећање), прековремени рад (50 % увећање) и рад за празнике (100% увећање).

Такође, треба да имају одговарајући број дана годишњег одмора у складу са посебним условима рада.

Имали би трогодишње обавезне едукације за све раднике, по европским нормативима те адекватно обучене тимове хитне помоћи Т1 - које чине доктор медицине, медицински техничар и возач, и Т2 - медицински техничар и возач, у складу са величином територије и бројем становника општине или града којег покривају.

Оснивање хитног хеликоптерског сервиса Републике Српске (ХЕМС)

У Републици Српској, у склопу Завода за хитну помоћ, би требало организовати ХЕМС службу - служба хитног хеликоптерског сервиса Републике Српске која би имала двије или три базне станице на територији Републике Српске ради равномјерне територијалне покривености. То би био једини прави начин да се испоштује златни сат на територији Републике Српске.

Обука пилота за лет на хеликоптерима овог типа траје око годину дана. Хеликоптери би у првој години летјели у току дана, а онда и ноћу. У првој години свога рада хеликоптери ХЕМС-а би транспорт пацијената вршили са хелиодрома, а онда након адекватне обуке тимова ХЕМС-а, интервенције би обављали и на терену у складу са Правилником о раду ХЕМС-а.

Средства за набавку возила хитне помоћи, опреме и хеликоптера, осим из буџета Републике Српске, финансирала би се из приступних фондова Европске уније.

Формирање ревизорског тима за здравство на нивоу Републике Српске

Улога овог ревизорског тима ће бити:

- преиспитивање пројеката градње здравствених објеката,
- преиспитивање јавних набавки и услуга,
- преиспитивање робно-кредитних аранжмана,
- преиспитивање приватно-јавних партнерстава.

Формирање експертског тима за здравство на нивоу Републике Српске

Сврха овог тима биће ремоделирање здравственог система Републике Српске што подразумијева:

- деполитизацију здравственог система Републике Српске (транспарентне конкурсне процедуре приликом запошљавања, додјеле специјализација, субспецијализација).
- доношење јасних програма и планова за унапређење рада и развоја здравствених установа.

- контрола, вредновање и оцјењивање квалитета рада.
- затварање дуговања здраствених установа за порезе и доприносе, уз утврђивање пуне одговорности одговорних лица те подношење кривичних пријава против истих, надлежним тужилаштвима.
- иновативни начин обрачуна плата у здравственом систему, што подразумијева фиксни и варијабилни дио плате који би био у директној корелацији са квалитетом и обимом рада, чиме би се постигло смањење листе чекања и подигао квалитет услуга.
- побољшање система плаћања здравствених установа и регулисање токова новца.
- нова организација рада Фонда здравственог осигурања, повећање ефикасности и смањење трошкова.
- побољшање интерне и екстерне контроле рада здравствених установа.
- формирати посебно контролно тијело на нивоу Савеза општина и градова које би усаглашавало и контролисало провођење реформе примарне здравствене заштите у договору са Владом Републике Српске, Министарством здравља и ФЗО.
- нова организација рада Фонда здравственог осигурања на начин повећања прихода ФЗО од 2% средстава од ПДВ-а те дијела прихода од ПДВ-а на дуванске производе чиме би се повећала ефикасност, смањили трошкови те успоставила дугорочна стабилност здравственог система.
- увођење додатних 10% средстава за Домове здравља у неразвијеним општинама и додатних 20% средстава за Домове здравља у изразито неразвијеним општинама.
- доношење нових законских регулатива за побољшање права, обавеза и одговорности у области докторске дјелатности у договору са Комором доктора медицине, синдикалним организацијама и удружењима.
- увођење законских рјешења за регулисање сестринске дјелатности, регулисање високе стручне спреме за сестре, усклађивање сестринске дјелатности са правилима Европске уније и формирање коморе медицинских сестара Републике Српске.
- увести нова законска рјешења за права и обавезе пацијената, прилагодити их са прописима Европске уније, у договору са удружењима пацијената, невладиним организацијама и АСКВА-ом.

VI ЕФИКАСНА И ЦИЉАНА СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА КОЈА ПРУЖА СОЦИЈАЛНУ СИГУРНОСТ

Израда социјалне карте

Израда социјалне карте је кључна мјера ефикасне социјалне политике и социјалне политике која циља оне којима је помоћ најпотребнија. Оно што прати једну јаку економију у држави јесте свакако добар социјални статус њених грађана. Добар социјални статус обухвата стабилне породичне односе, адекватне услове живота, образовање и друштвену укљученост. Он често подразумијева финансијску стабилност, добру запосленост и одсуство социјалних патологија у породици. Поред тога, укључује активност у заједници, хобије и добре међуљудске односе, што директно утиче на развој и добробит појединца.

Свака држава је дужна да својим грађанима обезбиједи оквир и предуслове да би они тај свој статус и обезбиједили, односно мора да има добру образовну, економску, здравствену и социјалну политику, те јаке и добре законе у тим областима.

Тренутна ситуација је таква да велики број грађана остварује право на неку од социјалних мјера, односно да примају неки вид социјалних давања. Да би било која мјера социјалне политике имала смисла и да би била у складу са начелом правичности, прво је неопходно да се примијени Закон о социјалној карти, односно да се почне спроводити у пракси.

Социјална карта није физички документ (као лична карта), већ савремени административни регистар који повезује различите базе података о грађанима како би се праведније и ефикасније додјељивала социјална помоћ.

Њена основна сврха је да држави омогући јасан увид у социјално-економски статус појединца и породице на једном мјесту, чиме се спрјечавају злоупотребе и осигурава да помоћ стигне до оних којима је најпотребнија.

Кључне карактеристике тог система су:

1) Централизација података - обједињује информације из различитих институција (Пореска управа, Фонд ПИО, катастар, МУП) у јединствену базу.
2) Праведнија расподјела - омогућава препознавање особа које живе у стварном сиромаштву, али можда нису у систему, као и елиминацију оних који неоправдано примају помоћ.
3) Ефикасност - убрзава процес остваривања права, јер грађани не морају сами прикупљати десетине увјерења, односно систем аутоматски повлачи потребне податке.

Минимум социјалне сигурности

Након што се социјалном картом утврди социјални статус грађана, наредна мјера је увођење минимума социјалне сигурности. Минимум социјалне сигурности као категорија спомиње се у Уставу Републике Српске (члан 61), у Стратегији социјалне заштите Републике Српске за период од 2023. до 2029. године, као и у бројним другим стратегијама и правилницима, али остаје само мртво слово на папиру.

Држава која брине о својим грађанима ће на све начине да се потруди да им обезбиједи достојанствен живот и да нађе начин да не живе у сиромаштву. Минимум социјалне сигурности подразумијева да ће појединци који се налазе у стању социјалне потребе добити накнаду која ће им обезбиједити основне животне потребе. Ово је посебно значајно у овом периоду када статистичке бројке показују да је готово сваки пети грађанин наше државе сиромашан и када економија још није довољно јака да обезбиједи привредни раст, нова радна мјеста, подршку домаћој производњи и смањење незапослености, што директно утиче на бољи животни стандард грађана.

Право на накнаду за минимум социјалне сигурности имали би самци или домаћинства који немају довољно средстава за подмирење основних животних потреба, односно немају довољно средстава у висини која покрива синдикалну потрошачку корпу.

Услови за признавање права на накнаду за минимум социјалне сигурности утврђивали би се на основу остварених прихода подносиоца захтјева и свих чланова заједничког

домаћинства, те на основу имовине која је у власништву подносиоца захтјева и свих чланова заједничког домаћинства.

Износ накнаде за минимум социјалне сигурности одређује се одлуком Владе Републике Српске и одређује се једном годишње и није исти за све категорије, односно другачији је за радно способна лица и радно неспособна лица, те дјецу и старе особе. Право на накнаду имаће и породице у којима су поједина лица запослена, али чија зарада није довољна да покрије синдикалну потрошачку корпу у складу са бројем чланова домаћинства, с тим да се тим породицама не исплаћује максималан износ накнаде, него разлика између синдикалне потрошачке корпе и зараде.

Измјеном Закона о социјалној заштити јасно би се прецизирало ко има право на накнаду и у којем случају губи право, односно кад престаје право, те у којем случају има право на умањени или увећани износ накнаде. Такође, измјенама тог закона била би обухваћена новчана примања која се не рачунају као приходи, као што су борачки додатак, дјечији додатак, додатак на ортопедска помагала и слично.

Опредјељење Народног фронта јесте да се економија мора ојачати, да се створе услови за нове инвестиције и нова радна мјеста, што је уједно и предуслов за бољи статус њених грађана, па ће се с временом број корисника накнаде за минимум социјалне сигурности смањивати.

Остале мјере социјалне заштите

- Самосталност ресора: Социјална заштита више не би требало да буде у сјенци здравства. Потребно ју је издвојити као посебан сектор како би се јасније видјело колико се новца троши на социјалне потребе, а колико на здравствене раднике и болнице.
- Посебна пажња се треба посветити особама са инвалидитетом, те им се омогућити да буду радно активни процјеном преостале радне способности. Ревидирати основна и проширена права, те повећати број основних права. Обезбиједити инвалиднину за све особе са инвалидитетом, без обзира на вријеме и мјесто настанка инвалидитета.
- Посао за тешко запошљиве: Треба законски уредити социјална предузећа. То су фирме чији је главни циљ да запосле оне који тешко налазе посао – попут особа са инвалидитетом или социјално угрожених – како би они сами зарађивали, а не само зависили од помоћи.
- Урадити ревизију и реорганизацију свих центара за социјални рад.
- Прецизни закони: Ови општи циљеви неће остати само на папиру, већ ће сваки од њих бити детаљно разрађен кроз посебне законе који ће тачно дефинисати ко шта ради и на шта грађани имају право. Из области социјалне политике неопходан нам је нови Закон о социјалној заштити, те измјене и допуне Породичног закона и Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, као и осталих закона из области социјалне заштите.

VII ЕФИКАСНА ПРОНАТАЛИТЕТНА ПОЛИТИКА КАО ЕСЕНЦИЈАЛНА ПОТРЕБА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Негативни природни прираштај, старење становништва, одгађање родитељства и масовна исељавања представљају озбиљан демографски проблем са којим се Република Српска суочава. Када говоримо о негативном природном прираштају, он је у Републици Српској од 2002. године у континуитету негативан, уз одређене осцилације. Након пописа из 2013. године, Српска је због негативног природног прираштаја изгубила 64.995 становника и сасвим је извјесно да ће се тај тренд и наставити.

Право сваког дјетета на дјечији додатак

Важећи Закон о дјечијој заштити Републике Српске је мијењан неколико пута, али су и даље неке мјере у њему дискриминаторне, док неке области и мјере нису ни обухваћене. Стога се мора израдити потпуно нови закон, којим ће се обезбиједити бољи услови за живот једне породице.

Посебна дискриминација овог закона се односи на цензус којим се одређује ко има право на дјечији додатак, а ко не. Тренутно је Законом о дјечији заштити прописано да право на дјечији додатак имају она дјеца која живе у породицама која су готово без примања, те да на њега нема право свако дијете у породици.

Народни фронт сматра да свако дијете има право на дјечији додатак, без обзира на ред рођења у породици, те социјални статус. Износ дјечијег додатка се утврђује одлуком Владе Републике Српске у износу од 22% од најниже плате за претходну годину за прво и друго дијете, 28% за треће дијете, те 35% за четврто и свако наредно дијете.

Финансијске мјере подршке рађању

У циљу повећања стопе наталитета, залажемо се за подстицајне финансијске мјере чији је примарни циљ стимулисање заснивања породица, односно рађања дјеце:

- Помоћ за опрему новорођенчета у износу од 2.000,00 КМ;
- Увођење нулте стопе ПДВ-а на опрему за новорођенчад;
- Национална пензија за мајке четворо и више дјеце, те дјеце са потешкоћама у развоју, чиме се не укида њихово право на рад;
- Изградња станова по повлашћеним условима за вишечлане породице;
- Подстицаји за самозапошљавање мајки;

Јасно је да финансијске мјере саме по себи не могу дати дугорочна рјешења демографских проблема, те да су за то потребне економске мјере, као и њихова комбинација са мјерама из области права, здравства, образовања, а које ће обезбиједити грађанима економску и сваку другу самосталност.

VIII ПОДРШКА БОРЦИМА

1. Мјесечни износ борачког додатка треба да се повећа четири пута како би се бар у извјесној мјери борцима вратило достојанство. Сама средства за то би се пронашла након извршене **ревизије борачких категорија**, гдје би се утврдило тачно стање, односно број оних који су заиста били у зони борбених дејстава, као и број оних који немају право на борачки додатак, а примају га.
2. Потребно је обезбиједити мјесечну накнаду у висини мјесечног борачког додатка за незапослене борце свих категорија, а који се налазе у евиденцији Завода за запошљавање, старости преко 55 година, те осим борачког додатка немају друга примања, односно борце који се налазе у стању социјалне потребе. Накнада ће им се исплаћивати до момента стицања услова за одлазак у старосну пензију.
3. Народни фронт ће се залагати за измјену Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске, као и Закона о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске у дијелу који се односи на пензије војних инвалида. Наиме, према важећим законима, управо је ова категорија у неповољнијем положају у односу на друге грађане, а што је катастрофална и поражавајућа чињеница за војне инвалиде, а вјерујемо и за друштво у цјелини. Приликом обрачуна пензије, посебним стажом у обрачун пензије улази период које је лице провело у рату, али је за ратни стаж и посебни стаж по основу учешћа у рату лични коефицијент 0, што значи да не повећава основицу за обрачун пензије. У пракси то значи неколико стотина КМ мању пензију за војне инвалиде, што је преседан невиђених размјера. Стога ће Народни фронт да исправи ову неправду према онима који су дијелове свог тијела уградили у нашу Републику Српску и да предложи обрачун пензије за војне инвалиде на начин да се лични коефицијент за одлазак у старосну пензију утврђује на основу пет годишњих плата које су за војног инвалида најповољније.

IX ПОЛИТИКЕ НАРОДНОГ ФРОНТА ЗА МЛАДЕ

Станови за младе по повлашћеним цијенама у свим локалним заједницама

Идеја је да локалне заједнице обезбјеђују земљу, услове за градњу и не зарађују на продатим становима. Тренутне цијене станова у већим градовима у Републици Српској, поготово у Бањој Луци, чине рјешење стамбеног питања грађана, поготово младих људи скоро немогућим. Локалне заједнице, заједно са републичким властима, морају да изнађу начине како да задрже младе љекаре, инжењере, професоре, наставнике, занатлије. Због тога Народни фронт предлаже програм за сваку локалну заједницу гдје би се на градској/општинској земљи градили станови, а које би млади могли да купују по повлашћеним цијенама јер нема разлога да квадрат стана који изгради град или општина буде преко 2.000 КМ у Бањој Луци или 1.500 КМ у Челинцу, на примјер. Без младих људи који ће овдје заснивати своје породице, а једна од основних претпоставки за то је рјешење стамбеног питања, наше општине и градови ће постати локалне заједнице старих којима неће имати ко да донесе чашу воде. Зато морамо да омогућимо младима да остану, а наши градови и општине имају ресурсе и имовину да им то омогуће.

Смањење стопе пореза и доприноса за StartUP-ове на двије године

Садашња пореска политика врши огромне притиске на самосталне привреднике. Овакав приступ јавних политика утиче на пораст појаве „сиве економије“ и представља велику препреку за младе који се одлуче на покретање свога предузећа. Рјешење које је би знатно помогло привредницима је смањење стопе пореза и доприноса на 0% у првих 24 мјесеца рада предузећа.

„Моја каријера“

Свјесни да један од највећих проблема за младе представља проналазак посла, програмом „Моја каријера“ младима би се значајно олакшао тај пут. Програм би трајао од 6 до 12 мјесеци, гдје би Влада Републике Српске била задужема да суфинансира дио новчане накнаде, а послодавац кроз практичан рад преноси знања. Након истека програма послодавац би био у обавези да радника задржи на радном мјесту одређени временски период.

Фонд за StartUP предузећа младих

Циљ ове мјере је да се олакша младима покретање сопственог бизниза и развој привреде у Републици Српској. Помоћ би се огледала у помагању младима до 30 година давањем бесповратних средстава за покривање почетних трошкова пословања (опрема, регистрација, пласирање производа на тржиште) као и бесплатну едукацију из области предузетништва прилагођену врсти бизниса коју би покретали. Велики број озбиљних свјетских компанија, поготово у савременим условима пословања, почели су своје бизнисе као StartUP-и и временом су се развили у велике бизнисе.

„Куће за будућност“

Млади у Републици Српској суочавају се са проблемом рјешавања стамбеног питања, а све због тога што су цијене некретнина постале недостижне. Имплементацијом мјере „Кућа за будућност“ пружила би се шанса младима да за симболичну цијену купе напуштену или оронулу кућу, уз обавезу да је реновирају у року од двије до три године. Ове куће продавале би се у мање насељеним општинама или селима, а могле би се користити за живот или покретање бизниса. Ова мјера подстакла би повратак младих на село али и значајно утицала на „оживљавање“ општина у Српској које нажалост одумиру.

Оснивање фонда за бригу и модернизацију школа

Оснивањем фонда за бригу и модернизацију школа на дугорочан начин ријешило би питање опремљености и модернизације школа у Републици Српској. Овај Фонд финансирала би Влада Републике Српске, а био би у надлежности Министарства просвјете и културе. Подизањем степена модернизације и опремљености школа у Српској, обезбиједили би се услови за подизање квалитета рада са ученицима.

Увођење дуалног образовања односно праксе у свим средњим школама

Народни фронт ће инсистирати да дође до побољшања система обавезне праксе за ученике виших разреда средњих стручних школа. Министарство просвјете и културе би у сарадњи са Владом Републике Српске радило на успостављању овог система на подручју цијеле Републике, а свакако успоставила би се сарадња са привредним друштвима кроз давање пореских олакшица уколико се одлуче на пружање праксе средњошколцима.

„Савремени универзитет“ – модернизација високог образовања

Циљ наведене мјере јесте да се настава на универзитетима у Републици Српској модернизује по угледу на престижне свјетске и европске универзитете. Главни атрибут предметне мјере би се огледао кроз модернији и флексибилнији приступ студентима који су запослени. Такође, циљ нам је да дигитализујемо сваки аспект рада универзитета како би олакшали студентима наставу али и спремање испита. Инсистираћемо на већој сарадњи са привредним субјектима у циљу припремања младих на фактички рад, гдје би све научено на факултету могли врло брзо примијенити у пракси.

„Перспектива 2.0“

С обзиром на социјални статус већине становника Републике Српске, неријетко се дешава да млади немају могућност да се културно образују. Стога предлажемо увођење картица „Перспектива 2.0“, које би се субвенционисале из буџета Републике Српске. Са тим картицама би млади остваривали попусте на карте за бисокоп, позориште, изложбе, те куповину књига и стручне литературе. Циљ ове мјере је приближавање образовно-културног садржаја као и литературе свим младима на подручју Републике Српске.

X СПОРТ

Савремени спорт је темељ здравог развоја сваког појединца и може да одигра важну и активну улогу у јачању физичког, интелектуалног и моралног здравља грађана Републике Српске. Спорт је један од кључних фактора за достизање свих кључних вриједности и важан је код превазилажења различитих предрасуда, дискриминација и идеја насиља, те доприноси социјалној кохезији и повећава позитиван утицај на друштво у цјелини. Сразмјерно значају спорта, његов развој мора бити подржан и оснаживан на свим нивоима друштва.

Спорт се може посматрати кроз четири приоритетне области на чијем побољшању треба константно радити:

Развој спорта код дјеце и омладине, с посебним акцентом на развој школског спорта

У оквиру ове приоритетне области потребно је утврдити неколико посебних циљева:

- унаприједити инфраструктуру и спортску опрему за потребе ученика и студената;
- повећати број спортских секција у оквиру школског и универзитетског спорта;
- повећати учешће ученика и студената на школским и универзитетским спортским такмичењима;
- оснажити вјештине спортских педагога и чвршће увезати спортске савезе са школама и факултетима;
- подстакнути значајније укључивање јединица локалне самоуправе у реализацију и унапређење школског и универзитетског спорта;
- унаприједити медијско праћење и промоцију школског и универзитетског спорта с циљем његовања културе спортског понашања, фер плеја, сарадње, толеранције и поштовања различитости на спортским теренима и поред њих;

- унаприједити везу између школа и организација у области спорта и у сваком смислу подстаћи програме у спортовима који привлаче децу и омладину.

Поспјешивање и промовисање спортске рекреације

Спортске рекреативне активности захтијевају стручно вођење од стране спортских професионалаца, те се мора унаприједити њен значај кроз посебне едукације радно способног становништва и организовање разних видова рекреације за ту популацију. У оквиру ове области посебну пажњу усмјерити на људе у старијој животној доби кроз програме здравог старења, гдје би се у ове програме обавезно укључивали сви грађани неколико година пред пензију. Кроз ову област би се, такође, радило на повећању укључења особа са инвалидитетом у спорт.

Развој и унапређење врхунског спорта

Постоји много аспеката за унапређење врхунског спорта, а неки од кључних су:

1. Финансирање и подршка – потребно је направити посебне програме развоја врхунског спорта, који осим пружања финансијске подршке врхунским спортистима и клубовима, укључујући редовна улагања из буџета за међународне наступе, обезбјеђују и додатна финансијска улагања у посебне припреме за наступе на међународној спортској сцени без обзира на то који је спорт у питању.
2. Спортска инфраструктура – потребно је побољшати услове кроз изградњу и одржавање терена, сала и спортских центара, како би се обезбиједили адекватни услови за тренажни процес.
3. Посебан нагласак се мора ставити на подизању квалитета стручно-педагошког рада, на образовање тренера и стручњака у спорту.
4. Здравствена заштита – поред организованих систематских прегледа, потребно је свакодневно пратити здравствени статус врхунских спортиста кроз савремене медицинске програме.
5. Развој талената – да би Република Српска имала врхунске спортисте, неопходно је да се створе услови за развој младих спортиста од талента до врхунског резултата кроз посебне програме.

Спортисте који се баве спортом за особе са инвалидитетом и који остварују значајне и запажене резултате, треба једнако третирати као и остале спортисте, а не као посебну категорију или као рекреативце.

Изградња и обнова спортске инфраструктуре

Тренутни број спортских објеката је незадовољавајући, али да бисмо имали тачне информације о стању, потребно је направити базу података у којој би било евидентирано и евалуирано постојеће стање спортске инфраструктуре. Након тога се треба приступити системском планирању реконструкције постојеће и изградњи нове потребне инфраструктуре, а то значи да се побољша и унаприједи постојећа и изгради недостајућа спортска инфраструктура. Посебан нагласак у овој области треба да буде на изградњи спортских сала уз школе, што би директно утицало на развој спорта дјеце и младих, а што је предуслов за стварање врхунских спортиста.

XI КУЛТУРА

Република Српска је одувијек била мјесто креативних људи. Постоје стотине школованих умјетника из различитих области који својим талентом, радом и залагањем могу остварити запажене интернационалне каријере, међутим за то је неопходна боља институционална подршка.

Тренутна издвајања из Буџета за културу су испод 1%. Ми, делегати Народног фронта, залагаћемо се да у прве двије године тај износ буде 1,5%, а до краја циклуса да издвајања за културу буду 2% од укупног Буџета Републике Српске.

Слушали смо бројна обећања о већим издвајањима, читали различите стратегије развоја културе, али мало шта од тога је у потпуности спроведено у дјело.

Развој културе мора бити децентрализован. Подједнако се морају развијати културне институције и умјетничко стваралаштво како у Бањалуци, као најмногољуднијем граду и центру Републике Српске, тако и у осталим крајевима од истока до запада, од сјевера до југа.

Радићемо на апсолутној деполитизацији културе. На челу институција културе могу бити само стручњаци из одговарајућих области. Стручни људи на руководећим мјестима могу за врло кратко вријеме да унаприједе бројне ствари, које су, нажалост, због уласка политике у све сфере друштва често у стагнацији.

Ако желите да знате колико неки народ држи до себе, отиђите у њихов главни музеј и знаћете колики степен самопоштовања има тај народ. Ако бисмо судили сами о себи на основу стања нашег националног музеја, било би нас стид. Постојећа зграда није намјенски рађена за потребе музејске дјелатности, а већ више деценија постоји проблем са прокишњавањем, а музејски експонати су константно угрожени. За проблем сви знају, али га нико не рјешава. Неопходно је да Република Српска добије нову зграду Музеја. Зграду националног музеја која ће бити на понос свима.

Потребно је изградити и зграду Музеја Војске Републике Српске. Велики комплекс који би укључивао експонате у ентеријеру и експонате у екстеријеру. Сличан примјер постоји у Београду на Калемегдану. Генерацијама које долазе морамо оставити трајно свједочанство о војсци из народа која је у четири године рата створила Републику Српску и сачувала слободу свих нас.

Већим издвајањима из Буџета створиће се услови за изградњу нове зграде Националног театра. Постојећа зграда датира из 30-их година прошлог вијека и својим капацитетима је одавно превазиђена. Постоји реална потреба за потпуно новом зградом, али и да постојећа задржи своју намјену.

Још један од приоритета је и потпуно нова концертна дворана. Годинама се обећавала изградња, али се није отишло даље од идејног пројекта. Имамо врхунске школоване музичаре, композиторе, диригенте и неопходно је да добију мјесто у којем ће у потпуности моћи да покажу свој таленат и умијеће.

Неопходно је активно радити на формирању оперског и балетског ансамбла.

Филмска умјетност је стваралаштво које најлакше прелази језичке, културолошке и географске баријере и из тих разлога биће један од приоритета Народног фронта. Институције система ће помоћи филмским ствараоцима да се повежу са великим индустријама у Европи и свијету како би филмско стваралаштво подигли на још виши ниво. Посебан акценат биће стављен на обраду националних тема.

Активно ће се радити на подстицању самосталног умјетничког стваралаштва. Водићемо се добрим праксама из земаља региона и умјетницима омогућити да се баве умјетничким стваралаштвом не бринећи о егзистенцијалним питањима. Вишеструко ћемо повећати издвајања за пројекте из културе, да та средства буду довољна за реализацију пројеката и умјетничких дјела, а не да као до сада покривају само дио укупног буџета.

Увешћемо праксу пореских олакшица за све приватне компаније и појединце који буду покровитељи умјетности. Ренесансна умјетност не би била могућа без мецена – појединаца који су свој новац усмјеравали у развој умјетности. Безброј је примјера из развијених земаља у којима се велика средства из приватног сектора издвајају за покровитељство умјетности. Уз механизме контроле и спрјечавање потенцијалних малверзација, покровитељство умјетности може и код нас постати одлична пракса.

Новца у Републици Српској има довољно. Обуздавањем ненамјенског трошења новца, те подстицањем улагања у умјетност, Република Српска може постати регионални културни гигант.